

KAUPMEESTE

Projekti toetab osaliselt Euroopa Liit.

MENÜÜ GURMAANIDELE – AUS JA LÄBIPAISTEV TARNEAHEL 07.12.2016 ARHITEKTUURIKESKUSES

KOKKUVÕTE

Toit, toidu tootmine, tarnimine ja tarbimine seob meid ning meie tegevus mõjutab keskkonda ja inimesi ka teisel pool maakera.

MTÜ Mondo ja Kaupmeeste Liidu koostöös algatatud kokkusaamine

Eelmisel kolmapäeval tulid kokku osapooled, kelle võimuses, vastutusallas ja huvides on kujundada ja mõjutada tarneahelat ehk seda, kuidas Eesti tarbijateni jõuavad toiduained nii Eestist kui ka arenguriikidest. Kokkusaamise algatasid MTÜ Mondo ja Eesti Kaupmeeste Liit. Oleme aegajalt erinevatel seisukohtadel ja seisame ka erinevate huvide eest – Kaupmeeste Liit heade kaubandustavade väärtustamise eest Eesti kaubanduses ja Mondo arenguriigi teadliku ning talunikke ja tootjaid arvestava solidaarse lähenemise eest Eesti ühiskonnas. Meie ühine soov on pakkuda inimestele head toitu ning avatult arutleda, leida häid lahendusi ja mitmekesisist vaadet sellele, kuidas seda teha. Parimate lahenduste tagajärjed toovad osapooltele kõige vähem kahju ning on kõige mõistlikumad mitte ainult Eestile, vaid ka inimestele meist kaugel.

Püstitasime teemad ja leidsime suurepäraseid esinejad, kogusime väärtuslikku tagasisidet ning lähenesime tarneahela teemadele kaasavas ja erinevaid seisukohti esiletoovas vormis.

Eesti tarbijate ootused

Ebavõrdsus ja sellest tulenev vaesus maailmas on nii looduslikud kui ka inimtekkelised. Seepärast tuleb mõista meie võimalusi ja vastutust seda tasakaalustada. Eesti inimeste ootused on kõrged: Mondo poolt tellitud uuringu kohaselt leidis enamik vastajatest, et ettevõtete kohustus on käituda vastutustundlikult ja toetada õiglase kaubanduse ideed, vaid 9% vastajatest polnud väitega nõus. Vastajad leidsid, et õiglase kaubanduse ideed peaks toetama kõik asutused, sh 47% arvates kodanikuühendused, 65% arvates kohalikud omavalitsused ja riigiasutused, 68% arvates kõik avalikke hankeid tegevad asutused, 70% arvates jaeketid ja –kauplused, 71% arvates Eesti ettevõtted, kes kasutavad arengumaade toorainet (*Eesti elanike arvamus õiglasest kaubandusest, Turu-Uuringute AS Omnibuss küsitlus, mai 2016*).

Üleilmsed võimalused ja õigluse võimalikkus

Maailmamajandus ja kaubandus on muutumas üha keerukamaks ja pole olemas ühte lahendust, mis teeb kõiki jõukaks ja õnnelikuks. Surve osta odavamalt tingib ka odavama ja massilisema tootmise, mis kasvava elanikkonna mõjul kurnab meie loodust nii, et me toidulaud võib kuivada kokku. Inimesed ei rahuldu ühe vajaliku tootega, vaid soovivad valida. Tänapäevane

KAUPMEESTE

Projekti toetab osaliselt Euroopa Liit.

majandussüsteem pole ei inimlik ega õiglane, kuid on institutsionaalseid võtmed ja lähenemisi, mis aitavad anda majandusele ja kaubandusele võrdsema ja õiglasema näo. Ebavõrdsuse vähendamine tarneahela läbipaistvuse kaudu on üks võimalus. Teine on õigluse saavutamise ebaausate kauplemisvõtete ennetamise ja kontrollimise abil.

Kuidas seda teha? Üks lahendus on proovida õiglust reguleerida, kas siis heade tavade või õigusaktidega. Häid tavasid on ühiskonnas rohkem ja me kõik justkui mõistame neid. Kuid aegajalt tuleb appi võtta regulatsioon, kui tavadest jääb väheks või neid ei järgita. Mõlemal on oma eelised ja puudused – heal taval on kindlasti harivam ja laiapõhjalisem roll, õigusaktil aga kindlam ja ühtselt mõistetavam ülesanne, kuid samas on seaduses kirjas vaid eetilise miinimum.

Ebaausad kauplemisvõtmed

Ebaausaid kauplemisvõtteid on võimalik ennetada ja kontrollida erinevate võtetega. Kaupmeeste Liit arvab, et piisab heast tavast ning olemasolevast Võlaõigusseadusest ja Konkurentsiseadusest. Head tavad aitavad erinevaid osapooli kokku tuua ja määratlevad vastastikku jagatud põhimõtted. Koos luuakse ka vahetõhusus, mis võimaldab ettevõtjatel kohtuväliselt probleemidega tegeleda. Mondo eelistab head tava, kuid vajadusel ka eraldi õigusakti. Tuginedes kalatöötajate ja -kaupmehe Mikk Metstaki kogemusele, ei räägi Eesti jaekaupmehed tootjaga alati lepingutingimusi läbi ja peamiselt siis kui jaekaupmeestel on vaja konkreetset toodet konkreetset tootjalt. Praegune kauplemisühete süsteem on tihti pigem trahvidele kui koostööle orienteeritud, suhted tootja ja kaupmehe vahel on keerulised ning seadused ja lepingud, millega neid suhteid reguleeritakse, veel keerulisemad. Arutelu kerkis korduvalt üles küsimus, kelle ülesandeks on nii väikeettevõtja kui ka tarbija teavitamine tema õigustest. Kuna Euroopa tootja õigused on võrreldes arengumaade tootjate õigustega hästi kaitstud, ilmestab Metstaki näide hästi, kui võrd kaitsetus olukorras on arenguriigi tootjad ja talunikud. Head tavad ei tohiks piirduda ainult Eestiga ja Mondo soovib, et tarneahela osapooled näeksid ausaid kauplemisvõtteid globaalselt.

2017.a teises pooles, mil Eesti on Euroopa Liidu eesistujamaa, tuleb poliitilisse agendasse üle-Euroopalise regulatsiooni kehtestamine, mida saaks kohandada ja rakendada lähtuvalt iga riigi vajadustest. Siis on meie ülesanne on teha nii, et saaksime hea tava ja õigusakti koosmõjus saavutada ausad kauplemisvõtmed nii Eesti kui ka arenguriigi tootja ja taluniku jaoks.

Läbipaistev tarneahel

Läbipaistev tarneahel pole ainult sõnakõlks. Kui Soome ühendus Finnwatch avaldas oma raporti elu- ja töötingimuste kohta ananassiistandustest (kust tuleb tooraine, millest tehakse kontsentraati ja sellest omakorda mahla), ehmatasid kaupluseketid tarneahelas toimuvast kuuldusest ära. Avalikkuse ja meedia surve ning sisemise vääriskuse ajal hakati avalikustama oma tarneahelaid, kontrollima lisaks esimese ringi tarnijatele ka teise ringi omi. Just meedia huvi läbipaistva tarneahela vastu hindab Finnwatch olulisimaks mõjutajaks, miks soomlased ostavad Fairtrade'i tooteid. Rimi kaupluseketi tarneahel on hea näide, kuidas ettevõtte, kes tahab olla vastutustundlik,

KAUPMEESTE

Projekt toetab osaliselt Euroopa Liit.

hoolitseb nii kaupade kui ka omatoodete tarneahela eest, kasutab palju sõltumatute sertifitseerimissüsteemide poolt kontrollitud tooteid ning kontrollib ja teeb järelvalvet omatoodetele. Kui tarbija vastutab selle eest, mida ta tarbib, siis müüja (kauplus) vastutab selle eest, mida ta müügile paneb.

Osavõtjate ümarlaudades kogutud sisendid edaspidiseks

1) Ebaõiglaste kauplemisvõtete ennetamiseks ja kontrollimiseks:

soovitud tulemused	vajalikud tegevused	Kes peaks küll tegema?
Tarneahela osalised ja tarbijad käituvad õiglaselt.	Teadlikkuse suurendamise eeskujude ja näidete kaudu. Vabatahtlike kokkulepete sõlmimine tarneahela osaliste vahel. Teatud valdkondades regulatsioonid, kui muud ei aita.	Avalik sektor, meedia, ettevõtted ja vabaühendused. Ettevõtted ja ettevõtjate ühendused. Avalik sektor.
Väiketootjad teavad oma õigusi, kuidas enda eest seista ja end olemasolevate seaduste raames (VÕS, KoS) kaitsta.	Teadlikkuse suurendamine ja julgustamine (koolitused, teavitustöö).	Justiitsministeerium, erialaliidud.
Saadaval võimalikult suur ja lai valik Fairtrade'i märgisega ja kodumaist toodangut. ÕK märgistega toodete leidmine ja tarbimine on lihtne ja mugav.	Poodides vaadata üle kaupade paigutus.	Kaupmehed. Kaupmeeste liit.
Nii ettevõtete kui ka avaliku sektori hangete puhul eelistada õiglase kaubanduse märgistega kaupu.	Riigihangete korraldamisel tingimuste seadmine. Positiivsete näidete levitamine.	Rahandusministeerium. Edumeelsed riigiametnikud.
Väikeettevõtjaid soosiv ühiskond.		

2) Tarneahela läbipaistvamaks ja õiglasemaks muutmise:

soovitud tulemused	vajalikud tegevused	Kes peaks küll tegema?
Tarneahel on jälgitav ja läbipaistev nii tootja, tarnija kui ka lõppkliendi poolt.	Teavitus tarbijatele. Õiglaselt toodetud kaupade ja toodete kättesaadavus. Läbirääkimised. Tarneahela auditeerimine.	Suunatud organisatsioonid. Jae- ja hulgikaupmehed. Erinevad organisatsioonid koostöös. Jaekaupmehed, erialaliidud (vabatahtlikus korras).

KAUPMEESTE LIIT

Projekti toetab osaliselt Euroopa Liit.

Kõik osapooled on teadlikud tarneahela riskidest ja kaubamärkidest: 95% vastanutest teab.	Alustame lasteaiast ja koolist. Infopäevad ka ettevõtetes. Poodides info väljas osavamalt ja kavalamalt (vastutustundlik tarbimine, õiglase kaubanduse märgised). Vist tuleks ka häbistada, et oleks põhjust infot otsida.	Kõik osapooled eraldi ja koostöös. Mondo.
Ettevõtted on vastutustundlikud.	Arvamusliidri kampaania (töötas Kalevi puhul)	

Kokkusaamine oli kasulik ja andis hea sisendi järgmisteks sammudeks, mida teha tarneahelate läbipaistvuse suurendamiseks ja ebaõiglase kauplemissvõtte kontrollimiseks. Kui soomlased on saavutanud teadlikkuse ning vastutustundlik käitumine on normaalsus, mida veavad eest ka suurettevõtjad, siis ei peaks see olema ülejõu käiv ka meile. Meil on teadmine, mida ootavad meie tarbijad ning ettekujutus, milleks on valmis Eesti kaupluseketid ja avalik sektor, et meie maailm oleks solidaarsem; meil on arusaam, millised on tagajärjed meie toitu tootvate arenguriikide talunikele ja oskused, kuidas seda olukorda parandada (austatakse õiglase kauplemissvõtteid, õiglase kaubanduse põhimõtteid ja tarneahelate läbipaistvust); ja meil on teadmine, et vastutustundlik tarbimine on võimalik - tooteid on piisavalt ja keskkond toetav:

- jaemüüja vastutab selle eest, kuidas on toodetud ja tarnitud tema poolt müügile pandavad kaubad ja eriti need tooted, mis kannavad kas poe enda nime ja logo või müüjale kuuluvat kaubamärki (ingl k *private labels*);
- ettevõtlusorganisatsioonide ülesanne on oma liikmeid harida ja saavutada kokkuleppeid, mis ennetavad halba käitumist ja näitavad vajalikku eeskujut;
- kodanikuühenduste ülesanne on vahendada lahendusi, muresid, võimalikke tagajärgi, seista hea õigluse ja nende eest, kelle hääl pole kuulda ning harida;
- avaliku sektori ülesanne on luua vastutustundlikku tarbimist võimaldav keskkond (vajadusel keelata lubamatud võtted, soodustada ja julgustada mõistlikku käitumist, tunnustada oma hangetes eetilisel ja vastutustundlikult toodetud kaupa, tunnustades niimoodi ausaid tootjaid ja kaupmehi);
- meedia ülesanne on seda protsessi ja vajadusi vahendada.

Osalejad

Kokkusaamisel oli 40 osalejat, nendest 14 vabaühendustest, 4 ettevõtjate ühendustest, 10 kauplusekettidest, 3 ametnikku, 7 ettevõtetest ja 2 osalejat ülikoolist ja meediaväljaandest. Kevadel jätkame samadel teemadel ja juba positiivsete stsenaariumite koostamisega. Seniks liituge või jälgige meie tegemisi mondo.org.ee ja kaupmeeste.liit.

Aitäh abilistele, Arhitektuurikeskusele, esinejatele, rahastajale ja osalejatele. Kohtumiseni!

Kokkusaamine toimus projekti „Fair Superbrands“ kampaania „SUPPLY CHANGE. Muudame poeketid õiglaseks“ raames, mida rahastab osaliselt Euroopa Komisjon. Projekti eesmärk on lahendused üha pakilisemale probleemile: kuidas vähendada keskkonnale tehtavat kahju ja parandada töötingimusi üleilmsetes tarneahelates, mille kaudu jõuavad Euroopa toidupoekettide riilitele kaupluste omatooted. Kokkusaamine ei pruugi väljendada Euroopa Komisjoni vaateid.